

Príklad aplikácie fokusovej skupiny pri tvorbe pastoračného postoja

Petronela Lesanská

LESANSKÁ, P.: Application of Focus Group by Creation of Pastoral Approach. *Studia Aloisiana*, 7, 2016, 1, s. 47 – 57. The article gives an opportunity to look at the application of the method of focus groups in the formation of pastoral approach. It highlights progress and development of research through focus groups. Further, it aims at clarifying the approaches of pastoral workers and finally points out the challenges for future pastoral work. The article is divided to five parts – introduction, description of the methodology of work, examples of work with two groups, assessments and conclusions of the challenges.

Keywords: focus group, pastoral approach, migrant crisis

Udalosti posledných dní a mesiacov týkajúce sa migračnej krízy v Európe volajú po podaní pomocnej ruky či už v oblasti politickej, ekonomickej, ale aj duchovnej. Vzhľadom na fakt, že táto kríza sa bezprostredne stáva aj pastoračnou výzvou, pokladáme za dôležité začať sa hlbšie venovať možným scenárom tvorby konceptov pomoci zo strany ľudí pracujúcich na poli pastoraácie. Táto štúdia bola utvorená ako spracovanie výsledkov realizovaného výskumného experimentu metódou fokusových skupín pri profilovaní pastoračného postoja k otázke imigrantov, ako východiska pre konkrétne pastoračné smerovanie. Výskum sa viedol v simulovanej situácii zvýšeného počtu imigrantov v slovenských farnostiach.

1. Metóda fokusovej skupiny

Použitie fokusovej skupiny ako kvalitatívnej metódy výskumu predstavuje použitie určitej formy skupinového interview, ktorá má za cieľ vyprodukovať špecifický druh informácií. Ako metóda v sebe spája zameranosť na reakcie respondentov na externý podnet, využíva iba nízky počet respondentov a ex-

ploračnú techniku hĺbkového interview, rozdelenú do niekoľkých fáz. Práve tieto charakteristiky ju odlišujú od iných skupinových interview.¹

Štruktúra a následnosť metodického postupu pri našom výskume predpokladali absolútne zadefinovanú požiadavku na stanovenie presnej osnovy tak teoretickej prípravy, ako aj praktickej realizácie práce so skupinou. V rámci tejto fázy pokusu sme si určili tematickú perspektívu a smerovanie problému. Na prípravu sme zvolili dve stretnutia, na ktorých sa jasne definovali téma, osnova, z ktorej vyplývali moderátorom úlohy zblížiť sa s témou, preštudovať si momentálny stav a čo ho predchádzalo, a nakoniec bol zvolený postup práce.

Osnova práce s fokusovou skupinou bola stanovená takto:

- privítanie respondentov a uvedenie moderátorov,
- predstavenie krátkeho informačného intra pre vvedenie do témy – vo forme štatistiky a numerických údajov s názvom *migrácia v číslach*,
- moderovaná diskusia na tému „Čo znamená pre nás evanjelizačná výzva v aktuálnej situácii a konkrétna pomoc blížnym?“,
- prestávka (v trvaní 5 minút),
- prezentácia krátkeho emocionálne ladeného intra na empatické pochopenie a priblíženie témy – *sme tu a treba nám pomôcť*,
- zbieranie myšlienok – tabuľa, lepiace papieriky,
- formulácia „manifestu“ týkajúceho sa formy pastoračnej pomoci vo farnostiach, v ktorých žije relevantná skupina imigrantov.

Poradie a počet otázok sme si tvorili v podobe *lievikovitej techniky*², vo výsledku boli stanovené dve otázky³:

- *Ako možno postupovať v pastoračii migrantov v zmysle kresťanského ducha evanjelizácie a pomoci blížnym?*
- *Akú konkrétnu pomoc vieme dať migrantom ako osoby pracujúce v pastoračii?*

Zvolili sme dve fokusové skupiny s rozsahom sedem a pätnásť respondentov. Na základe podmienky erudovanosti v oblasti vedomostí a skúseností kvalifikovaných odborníkov na vybranú tému sme si cielene vybrali vzorky expertov⁴ a neaplikovali tzv. *sampling* (náhodný výber respondentov)⁵.

1 Porov. COZMA, I.: *Kariérne poradenstvo : Kompendium metód a techník*. Zošit 9. Bukurešť : Inštitút pedagogiky, 2007, s. 3.

2 *Lieviková technika* – od všeobecnejších, širších otázok k tým špecifickejšim, užším otázkam. Porov. COZMA, I.: *Kariérne poradenstvo : Kompendium metód a techník*, s. 2.

3 Vybrali sme *sekundárne* a *priame výskumné* otázky. *Sekundárne* otázky smerujú ku zvolenej téme, podávajú dôkladné informácie. Porov. COZMA, I.: *Kariérne poradenstvo : Kompendium metód a techník*, s. 2. Porov. CANNELL, C. F., KAHN, R. L.: Experimentation on Social Psychology. In: FISKE, S. T., GILBERT, D. T., LINDZEY, G.: *Handbook of Social Psychology*. Vol. 2. 2010. *Priame výskumné otázky* sa priamo týkajú témy, vyplývajú z výskumných cieľov. Porov. SHAMDASANI, P. N., STEWARD, D. W.: *Focus Group : Theory and Practise*. Washington DC : Sage Publication, 2015, s. 91.

4 Porov. COZMA, I.: *Kariérne poradenstvo : Kompendium metód a techník*, s. 6.

5 COZMA, I.: *Kariérne poradenstvo : Kompendium metód a techník*, s. 6: „Vzorka musí reflektovať také segmenty populácie, ktoré môžu poskytnúť primerané informácie vzhľadom k téme v diskusii; pre tento dôvod, nie je potrebný náhodný výber vzorky (sampling), pretože cieľom nie je získať široké zovšeobecnenia.“

Oslovení respondenti predstavovali nedokonale homogénnu skupinu tak v rámci svojej skupiny, ako aj s druhou skupinou; homogénnu z hľadiska zamerania ich práce a prípravy na pastoračné pôsobenie. Nedokonalosť predstavuje počet rokov praxe v pastorácii, počet respondentov.

Počas pokusu boli prítomní dvaja moderátori, pričom cieľom nebolo utvoriť skupiny s divergentnými moderátormi, aby si respondenti museli vybrať jednu alebo druhú stranu. Fokusová skupina s dvoma konvergentnými moderátormi sa nám zdala vhodnejšia pre tento typ výskumu. Prítom jeden moderátor mal postavenie kontrolóra nad procesom a dodržiavaním harmogramu a druhý pracoval ako facilitátor, manažér komunikácie a konfliktov. Podľa Greenabrama sme pracovali v štýle *Segmentu II*⁶, ktorý je prínosný najmä pre odborné vzťahy, ako sú vzťah učiteľ a žiak alebo dvaja odborníci.

Časové ohraničenie pre pokus sme stanovili na 85 minút s 5-minútovou prestávkou.⁷ Prvá časť bola obmedzená na 40 minút, nasledovala 5-minútová prestávka a druhá časť mala rozsah 45 minút.

Z hľadiska získaných informácií sme mohli sledovať dve kategórie: informácie týkajúce sa obsahu a informácie týkajúce sa skupinových procesov. V našom výskume sme sa zamerali na obidve kategórie, pričom informácie týkajúce sa obsahu boli kľúčovejšie ako sledovanie procesu vývoja postojov a názorov pod vplyvom dynamizmu skupiny.

2. Príklad použitia pri študentoch teológie

Pokus prebiehal v oboch skupinách rovnako podľa stanovenej osnovy, nie však počas jedného dňa.

Prvá skupina respondentov	
Dátum	26. 11. 2015 (štvrtok)
Čas	14.15 – 16.15
Trvanie	85 + 5 minút > 90 minút
Miesto	Teologická fakulta TU, Bratislava
Počet respondentov	7
Vek	25 – 40
Pohlavie	Muži
Vzdelanie	Vysokoškolské I. stupňa
Zamestnanie	Študenti ⁸ pomáhajúci v pastorácii

6 *Segment II* – vysoký stupeň kontroly nad obsahom, nižší stupeň kontroly nad procesom. Porov. GREEN-BRAUM, L. T.: *Moderating Focus Groups : A Practical Guide for Group Facilitation*. Connecticut : Groups Plus, 1999, s. 25.

7 Shamdasani a Steward vo svojej publikácii uvádzajú časové rozpätie medzi 30 – 45 min ako minimum a 90 min ako maximum. Porov. SHAMDASANI, P. N., STEWARD, D. W.: *Focus Group : Theory and Practise*, s. 104.

8 Všetci študenti sú príslušníkmi rehole kapucínov alebo redemptoristov (v pomere 3 : 4).

Na úvod boli respondentom poskytnuté pripravené štatistické údaje – *Migrácia v čísloch*⁹. Skupina dostala časový priestor na kognitívne a emocionálne spracovanie poskytnutých dát a nato sme účastníkom položili prvú otázku: *Ako možno postupovať v pastoračii migrantov v zmysle kresťanského ducha evanjelizácie a pomoci blížnym?*

Viackrát sa ukázalo, že úloha moderátora, ktorý dohliada na priebeh obsahu diskusie, je nadmieru dôležitá. Tak ako pri viacerých témach, aj pri téme migrantov sa ukázalo, že pre účastníkov skupiny je veľmi jednoduché skĺznuť do tém, ktoré sa explicitne netýkali položenej otázky.

Medzi siedmimi respondentmi sa našiel iba jeden, ktorý sa dištancoval a nepridal ani jeden postoj či názor do diskusie.

V odpovediach ostatných členov skupiny sa našli viaceré podobné myšlienkové pochody a postoje. Spracované výpovede predstavujeme v nasledujúcich odsekoch.

Potreba pomoci stojí pred evanjelizáciou, alebo lepšie povedané ide o nerozdeľovanie týchto dvoch aspektov. Toto stanovisko spomenuli až traja z respondentov, ktorí sa vo svojich odpovediach dopĺňali a opakovali: „Ja by som tieto dve veci ani nespájal, lebo ak ku mne príde človek, a pre mňa ako pre kresťana, ktorý žije evanjelium, nie je nič iné, ako že mu idem pomôcť. A až potom, ak by tu bol nejaký priestor, tak potom svojím životom, tým, že ho prijem, že mu pomôžem existovať, mu ukážem evanjelium, nie evanjelizovať nasilu.“

Druhý respondent objasnil svoj postoj obrazom z Písma (porov. Lk 10,30-37): „Príbeh milosrdného Samaritána je v tomto krásnom príklade, ako sa zachovať. Keď prichádza Samaritán k tomu biednemu mužovi, nič mu nehovorí, iba mu podáva pomocnú ruku, natiera ho olejom a čistí mu rany. Robí to najnevyhnutnejšie, aby núdzny prežil, a vedie ho do hostinca, kde mu dáva všetko potrebné na rehabilitáciu. Zaujímavý je ten moment, keď dáva peniaze hostinskému a hovorí mu, staraj sa o neho, lebo on sám sa už nemôže o neho viac starať, a tak mu dáva aspoň to, čo môže. Ako sám Ježiš hovorí v tomto príbehu o milosrdnom Samaritánovi: »...choď a konaj podobne.« (Lk 10,37)“

Tretí respondent dopĺňa túto výzvu o iný citát z Písma (porov. Mt 25,34-36) a hovorí: „Veď Kristus nás vyzýva k pozornosti, aby sme boli požehnaní po pravici Otca a dali piť tým, čo boli smädní, a šatili tých, čo sú nezaodetí. Toto vnímam ako priesmyk odpovede na vašu otázku, na spojenie medzi evanjelizáciou a pomocou blížnemu.“

9 Sýria mala v roku 2013 22 miliónov obyvateľov, od roku 2011 do roku 2015 sa zo Sýrie vysťahovalo pre občiansku vojnu 4,1 milióna ľudí do okolitých krajín, ako sú Irak, Turecko, Jordánsko a Egypt. 7,1 milióna je počet Sýrčanov, ktorí boli presťahovaní v rámci krajiny na iné bezpečnejšie miesta. V roku 2015 žiadalo o azyl v Európe viac ako 700 000 ľudí, v rámci migrantskej krízy ich prišlo žiadať azyl viac ako 300 000. Samozrejme, nie sú to len Sýrčania, prichádzajú s nimi Iráčania, Afganci, Líbyjčania a iní. Pre predstavu je to počet ľudí rovnajúci sa takmer počtu obyvateľov Brna alebo necelé Bratislavy (viac ako 400 000). V roku 2014 bolo schválených viac ako 180 000 žiadostí o azyl. Pre podrobnejšiu informáciu v grafe uvádzame počty úmrtí migrantov pri presunoch na mori za roky 2014/2015 – v júli 2014 zomrelo viac ako 800 ľudí a v apríli 2015 to bolo viac ako 1 200 ľudských životov.

Podat pomocnú ruku a tak podávať svedectvo života, tak si možno vysvetliť odpoveď jedného z respondentov: „A ak sa nás oni začnú pýtať, z akých pohnútok sme toto urobili, vtedy je priestor na evanjelizovanie, na predstavenie Krista. Poukázať na svedectvo svojho vlastného života.“

V tejto otázke zaznela jedna veľmi pozoruhodná myšlienka: „Otázka je, či je Európa, ale aj Slovensko osobitne pripravené vytvoriť sakrálny priestor pre totálne odlišnú kultúru a náboženstvo, ktoré má tendenciu a predpoklad, že sa bude rozširovať. A či vôbec oni ako etnikum sú pripravení prijať fakt rešpektovania kultúry a náboženstva miesta, ktoré ich prijíma, lebo ak nie, tak nemáme dôvod ich prijímať.“

Ďalším opakujúcim sa znakom v skupine bolo nehľadieť na to, aké náboženstvo či kultúru majú núdzni ľudia. „Evanjelizáciu totiž vnímam ako službu lásky voči blížnemu, a tam sa nepýta, akú kultúru, náboženstvo či štátnu príslušnosť má ten človek.“ Aj u toho, ktorý hovorí o milosrdnom Samaritánovi, sa objavuje aspekt otvorenosti: „A tak podobne ako on nepozerať na človeka, kto to je a čo to je, ale že je to človek, ktorý si sám nepomôže.“

Idea riešenia otázky priamo na mieste, spájať pomoc s evanjelizovaním priamo v oblastiach utečeneckých táborov, v nemocniciach a pod. odznela vo viacerých variáciách. Respondenti sa zhodli, že práve tento postup predstavuje možnú alternatívu pomoci. „Ak je tu teda možná a očakávaná takáto tendencia, teda nerešpektovania našej kultúry a viery, javí sa mi ako najlepšia pomoc priamo na mieste. Napríklad v nemocniciach alebo v domovoch, kde sa ľudia sústreďujú do bezpečných zón.“ Podľa výpovedí respondentov by pastoračnú pomoc pre ľudí, ktorí si to nemôžu dovoliť, riešila práve myšlienka miestnej, lokálnej pomoci: „Pomôcť im tam. Turecko, Sýria a iné krajiny majú množstvá ľudí v utečeneckých táboroch – to sú tí, ktorí nemajú toľké peniaze na cestovanie pre celé rodiny.“

V jednom prípade bola spomenutá konkrétna pomoc a to: „Na Slovensku veľa ľudí nebude povolaných k tomu, že podťe a pomôžte vyťahovať ranených spod trosiek, ale práve touto formou, na rovine finančnej, podľa svojich možností. A to, čím môže prispieť úplne každý, to je tá pomoc cez modlitbu za dobré a otvorené srdcia.“

Príbeh o mladej sýrskej žene¹⁰ a fotografia prezentovaná v druhom bloku fokusovej skupiny mali za úlohu navodiť u respondentov emocionálne vcítenie sa do situácie na hlbšie empatické pochopenie situácie.

10 Pre Yaru, 23-ročnú matku štyroch detí by presídlenie znamenalo veľa. Jej dvojročný syn Mutanama má otvor v chrbtici, z ktorého mu uniká tekutina do mozgu. Odkedy sa presťahovali do Libanonu, jeho zdravie sa zhoršilo. Jej manžela zatkli v Sýrii. Z videa na internete neskôr zistila, že ho zabili. V Libanone čelila sexuálnemu obťažovaniu. Nemôže si dovoliť platiť vysoké ceny nájomného za ubytovanie. „Všetko je oveľa ťažšie, keď ste utečenec. Veľa ľudí o mne hovorí zlé veci a útočí na mňa. Žiť takýto život je veľmi ťažké, sotva to vydržím. Potrebujeme pomoc.“

Nato moderátor vyzval všetkých prítomných respondentov, aby na papieriky¹¹ napísali fixkou¹² svoje vlastné konkrétne riešenie, konkrétnu formu pastoračnej pomoci v dvoj- maximálne trojslovných odkazoch. Moderátor vyzbieral od respondentov odkazy a dal ich nimi objasniť. Papieriky s odkazmi sa priebežne lepili na tabuľu a usporiadali do logických súvislostí pre záverečnú časť stretnutia.

Uvádzame jednotlivé heslovité spojenia zoradené do logických asociácií. Jednotlivé stĺpce tabuľky predstavujú logické usporiadanie; každé okienko je prepisom papierika od účastníka skupiny.

Neustále tematizovať	Zabezpečiť normálny život	Pýtať sa na potreby	Jasný pohľad, čo nás spája	Otvorenosť na zmenu
	Pomoc asistentov v rodinách	Komunikácia	Identifikácia problému	
	Materiálna pomoc		Kultúrne kurzy	
	Pastorácia detí	Nič nepomôže, ak...	Pastorácia laikov – postoj	Všetci sme ľudia
	Nájsť im prácu			

Od 7 respondentov sme získali 15 papierikov s heslami. Na základe odkazov v záverečnej časti stretnutia respondenti vypracovali 4 výstupy:

- obojstranná inkulturácia (pôvodní a prisťahovaní obyvatelia farnosti),
- príprava na pochopenie a otvorenosť,
- aktívne vstupovať predovšetkým do pastorácie detí imigrantských rodín,
- asistencia v každodennom živote – nielen pri duchovných potrebách.

3. Príklad použitia pri kňazoch v praxi

Výskum prebiehal v druhej skupine rovnakou formou. Vopred dohodnutá skupina kňazov zo Spišskej diecézy sa stretla na jednom mieste, kde sa jedno dopoludnie venovali výhradne účasti na našej fokusnej skupine.

Druhá skupina respondentov	
Dátum	27. 11. 2015 (piatok)
Čas	10.00 – 12.00
Trvanie	85 + 5 minút > 90 minút
Miesto	Kláštór školských sestier, Ružomberok
Počet respondentov	15
Vek	25 – 40
Pohlavie	Muži
Vzdelanie	Vysokoškolské II. stupňa
Zamestnanie	Kňazi pracujúci v pastorácii

¹¹ Počet zaznamenaných odkazov nebol limitovaný maximom ani minimom.

¹² Písanie fixkou núti respondentov písať väčšie písmená, tým bola zabezpečená požiadavka na krátke heslovité spojenia.

Zaujímavým aspektom v druhej skupine boli niektoré takmer rovnaké vyjadrenia s prvou skupinou. Vyjadrenia účastníkov stretnutia k prvej otázke sumarizujeme v nasledujúcom texte.

Prijatie a pomoc je na prvom mieste: „Základnou reakciou je prijatie a nepozeranie na nebezpečenstvá. Ak príde núdzny, treba mu pomôcť. Základná myšlienka kresťanstva je prijatie.“

Ako sa vyjadril jeden z kňazov, postoj, ktorý by mal zastávať každý kresťan, je predovšetkým prijatie. Týmto vyjadril myšlienku kresťanstva predstavujúcu východiskový postoj, podobne ako to bolo v prvotnej Cirkvi. „Prvé, čo mi pri tom napadá, je prenasledovanie kresťanov a z toho vyplývajúca povinnosť, no teda nazvime to povinnosť prijať ich. Mne znova napadá myšlienka prvotnej Cirkvi, keď bolo prenasledovanie, ale Cirkev mala veľmi premyslené spôsoby myslenia, riešenia a pomoci. Napríklad to bolo sprostredkovanie pomoci k svojpomoci.“

Zaujímavým momentom bolo aplikovanie rovnakého odkazu z Písma (porov. Mt 25,34-36) ako pri respondentoch z prvej skupiny. „Jeden zo skutkov viery je nakrmiť hladného a prichýliť pomešného, aj v posolstvách pápeža Františka je to podobne, on prezentuje vieru skutkov a vieru bežného života. Preniesť tieto aspekty do reality a žiť ich. Tak si myslím, že otec František vyzýva ku spojeniu pomoci a evanjelizovania.“

Spojenie pomoci a evanjelizácie bolo explicitne vyjadrené len raz: „Je to príležitosťou pre misie, pre šírenie Božieho kráľovstva. Nevie, čo dať na prvé miesto, ale vidím cestu v tom evanjelizovať práve nezištnou pomocou.“

Táto myšlienka pomoci ku svojpomoci ako cielené učenie žiť sa v hraniciach a medziach krajiny, do ktorej prichádzam, nás privádza k ďalšiemu komunikovanému postoj. „Nie je prípustné, že by sme ich učili iba ryby jesť, ale je potrebné naučiť ich aj loviť. Nemôže to byť tak, že budú mať naše výhody, ale žiť si svoj život. Preto pred pomocou a evanjelizáciou vnímam ako dôležité práve toto a učenie ku svojpomoci.“

Cesta pomoci priamo na mieste, kde ľudia trpia, odznela aj v druhej skupine respondentov. „Otázka je, či tí, čo pomoc potrebujú, sú už tu, či ešte stále nie sú tam v tých oblastiach. Lebo vieme, aké veľké peniaze sú potrebné na prevoz celých rodín. A koľké rodiny ostávajú tam. Zdá sa, že práve tieto skupiny sú tie, čo potrebujú pomôcť, preto ako efektívne riešenie vidím pomoc priamo na mieste.“

Ďalší respondent k tomu dodáva: „Väčšina tých, čo utekajú, sú moslimovia alebo nekresťania, títo ľudia nie sú pripravení na demokraciu. Preto vnímam dôležitú pomoc tam, kde sa to zrodilo, a tiež prispôsobenie jazyka a prístupu k ich mentalite.“

Fenoménom, ktorý sa tu objavil u troch respondentov, bola otázka strachu: „Ja ľuďom v kostole často hovorím, že nebojme sa a pomôžeme, ale ľudia sa boja, keď prichádza niečo neznáme, čo formuje krajinu, kde žijú.“

Druhý respondent vysvetľuje radikalizmus kresťanov v otázke pomoci: „Veriaci u nás vo farnosti za mnou chodia a boja sa, že ako to tu bude a čo to so sebou prinesie. Tento strach vedie k radikalizmu a prvá reakcia je nepomáhať.“

Bežný veriaci človek tak podpisuje petície proti prijatiu migrantov a nerobí to zo zatvrdilosti srdca, ale zo strachu.“

Tretí respondent rozvíja myšlienku strachu a objasňuje, že by sa nebál, ak by mal pracovať s kresťanmi: „Bolo by niečo inšie, keby sa povedalo, že Slovensko prijme 100 kresťanských utečeneckých rodín, ako keď sa povie, že prijme 100 rodín utečencov, o nich nič nevieme. Takto nevieme, čoho sa máme báť a čo očakávať.“

V druhej časti stretnutia respondenti kreovali nasledujúce odkazy, ktoré predstavujeme v tabuľke:

Tolerancia	Formácia domácich	Skutočná pomoc	Svedectvo viery
Práva a povinnosti	*		
Reciprocita	Politika	Evanjelizácia	
Dialóg	Škola Spevokol	Dobrovoľná charita farníkov	

Jedného účastníka skupiny sa nám nepodarilo dostatočne zaujať, aby dopyčoval zadanie až do konca, a písal maximálne dvoj- až trojslovné heslá. Jeho posolstvo bolo: „Ako urgentnú pokladám úlohu vysvetľovať našim veriacim prednosti a praktické dôsledky katolíckej viery v porovnaní s inými náboženstvami: vtelenie, Božia milosť...“

Záverová časť stretnutia aj v tejto skupine bola venovaná sumarizovaniu odkazov na konkrétnych výstupoch, čo by sa dalo prezentovať ako manifest pracovnej skupiny k téme „Migranti ako pastoračná výzva“. Zúčastnení kňazi výsledky svojej práce zosumarizovali s pomocou moderátora do dvoch výstupov:

- Jasné stanovenie pravidiel pre prisťahovalecké rodiny.
- Formácia domácich k téme migrácia.

4. Hodnotenie a závery

Výstupy z obidvoch fokusových skupín nám umožňujú sledovať jemné a minimálne odlišnosti v názoroch a postojoch. Realizácia výskumu vo dvoch homogénnych skupinách sa ukázala ako prínosná z hľadiska faktu dopĺňajúcich, potvrdzujúcich a naopak rozchádzajúcich sa fenoménov v odpovediach. Práve možnosť korelácie odpovedí tento výskum obohatila. Takisto možno pozitívne hodnotiť konvergenciu moderátorov, ktorá bola prínosom pre zbiehanie širšieho spektra informácií zo skupiny. Divergentnosť moderátorov by respondentov nútila a limitovala výberom jednej alebo druhej strany. Takto bolo zabezpečené slobodné a neobmedzené vyjadrenie postojov.

Vymedzený čas a počet respondentov presne zodpovedal očakávaniam priebehu diskusie a vyčerpania témy.

Negatívne hodnotíme nepochopenie písania heslovitých odkazov zo strany jedného z respondentov a v druhom prípade neschopnosť moderátora podnietiť respondentovu nechuť pre diskusiu.

Ďalej pozitívne možno hodnotiť hlbšie porozumenie a uchopenie témy zo strany účastníkov v oboch skupinách. Nie všetci totiž popri svojich povinnostiach majú čas venovať sa danej tematike. Osvetlenie a prehĺbenie znalostí v tejto téme pripravuje respondentov na možnú a vyostrujúcu sa situáciu vo svete. Poukázanie na otázky týkajúce sa tematiky rozhýbal v respondentoch záujem poznať viac a prináša im konkrétny nástroj na tvorbu spoločného postoja. Taktiež práca v skupine dávala jednotlivcom možnosť vytvoriť si vlastný postoj, zaradiť sa do určitého názorového prúdu a uvedomiť si, aká je možná cesta pomoci na svojom území vlastnými silami. Cielené profilovanie postojov jednotlivcov pracujúcich v pastorácii na aktuálne spoločenské témy vidíme ako nevyhnutný proces, ktorý pomáha Cirkvi byť inštitúciou, ktorá reaguje na pastoračné potreby *tu a teraz*. „Cirkev sa nesmie vzdať povinnosti urobiť odvážnu diagnózu, ktorá by umožnila zavedenie vhodnej terapie.“¹³

Výstupom tohto príkladu aplikácie metódy fokusovej skupiny je zoznam šiestich manifestov, výzev pre blízku budúcnosť či prítomnosť. Manifesty ponúkajú priestor na prácu a rozvoj v oblasti pastorácie migrantov, ale aj na vzrast výchovy k humánnemu, kresťansky zmýšľajúcemu postoju slovenských katolíkov. Okrem iného sú elementárnym spúšťačom nového kritického postoja veriacich ľudí. Fakt, že manifesty sú vypracované na báze reflexií ľudí pracujúcich v oblasti pastorácie, iba podporuje ideu aplikovania týchto výsledkov do praxe.

Manifesty:

- Obojstranná inkulturácia.
- Príprava na pochopenie a otvorenosť na poli otázok migrantskej krízy.
- Formácia domácych.
- Jasné stanovenie pravidiel.
- Pastorácia detí.
- Asistencia v každodennom živote.

Manifest obojstrannej inkulturácie nesie v sebe potenciál pre tvorbu nového vzdelávania a výchovy k rešpektovaniu ľudskej dôstojnosti, na pochopenie iných kultúr a kritické rozmýšľanie v otázkach prijímania odlišnosti. Tento manifest sa úzko spája s ďalším – prípravou na pochopenie a otvorenosť na poli otázok migrantskej krízy.

Do prvých dvoch manifestov možno vnoriť dva ďalšie, a to formáciu domácych a jasné stanovenie pravidiel. Pri formácii domácych ide o vedenie na úrovni zvládnutia prvotného strachu z neznámeho, pochopenie a prijatie odlišnej kultúry, rešpektovanie rozdielnosti a základ kresťanského učenia pomoci núdznym. Jasné stanovenie pravidiel je akýmsi predpokladom pre obojstrannú inkulturáciu. Správne nastavenie týchto pravidiel by malo byť úlohou pastoračných pracovníkov, aby morálny kompas ľudí neskĺzol k nedôstojnému správaniu a chápaniu migrantov alebo aby nebol príliš otvorený a nestal sa tak miestom na zneužívanie dobrej vôle kresťana. Toto možno pokladať za

13 JÁN PAVOL II.: Exhortácia *Ecclesia in Europa*. Trnava : SSV, 2004, č. 46, s. 50.

jednu z najväčších výziv pre pastorálnu teológiu – nastaviť morálny kompas ľudí na správnu mieru.

Pastorácia detí rodín migrantov ponúka priestor na poukázanie na dobrá kresťanskej viery a spoločenstva. Odhliadnuc od vierouky, pastorácia detí predstavuje miesto na formovanie etických postojov či už kresťana alebo nekresťana.

Posledný manifest, týkajúci sa asistencie v každodennom živote, reprezentuje podanie pomocnej ruky pri každodenných úkonoch alebo primárnych potrebách migrantov. Často sú to práve jednoduché a každodenné veci, čo im chýbajú: jedlo, prístrešie, práca, sociálne zázemie formou pomoci v komunikácii s úradmi, začlenenie do komunity. Táto výzva sa ukazuje pre pastoračných pracovníkov ako tá najžiadanejšia.

Každé z vyššie uvedených vyjadrení (manifestov) je ukážkou, že ak sa s témami v Cirkvi cielene pracuje, je možné dôjsť k ideovým smerovaniam, ktoré sa v ďalších krokoch môžu premietiť do konkrétnych aktivít. Proces definovania pastoračných aktivít a ich realizácie však nemôže byť nariadený iba zvonka,¹⁴ ale je oveľa efektívnejší, ak je rozhodnutím spoločenstiev samotných, ktoré tému migrácie berú vážne aj ako pastoračnú výzvu a usilujú sa nájsť spôsoby pomoci, ktoré sú v ich silách a zároveň vychádzajú z ich presvedčenia.

Použitá literatúra

- CANNELL, C. F., KAHN, R. L.: Experimentation on Social Psychology. In: FISKE, S. T., GILBERT, D. T., LINDZEY, G.: *Handbook of Social Psychology*. Vol. 2. 2010.
- COZMA, I.: *Kariérne poradenstvo : Kompendium metód a techník*. Zošit 9. Bukurešť : Inštitút pedagogiky, 2007. 13 s. ISBN 978-973-7714-34-3
- GREENBRAUM, L. T.: *Moderating Focus Groups : A Practical Guide for Group Facilitation*. Connecticut : Groups Plus, 1999. 264 s. ISBN 978-0761920441
- JÁN PAVOL II.: *Exhortácia Ecclesia in Europa*. Trnava : Spolok sv. Vojtecha, 2004.
- SHAMDASANI, P. N., STEWARD, D. W.: *Focus Group : Theory and Practise*. Washington DC : Sage Publication, 2015. 200 s. ISBN 978-1-4522-7098-2
- Evaluation Brief : Data Collection Methods for Program Evaluation : Focus Groups*. júl 2008, č. 13, s. 1. <http://www.cdc.gov/healthyyouth/evaluation/pdf/brief13.pdf>.
- ŽUFFA, J., PUPÍK, Z.: *Vidieť, hodnotiť, konať : Pastoračné plánovanie vo farnostiach*. Trnava : Dobrá kniha, 2015. 71 s. ISBN 978-80-7141-952-5

14 Porov. ŽUFFA, J., PUPÍK, Z.: *Vidieť, hodnotiť, konať : Pastoračné plánovanie vo farnostiach*. Trnava : Dobrá kniha, 2015, s. 58.

Mgr. Bc. Petronela Lesanská
Teologická fakulta Trnavskej univerzity
Kostolná 1, P. O. Box 173
814 99 Bratislava